

УДК 340.142:124.5(ЄС)

М.М. СЛАБАК, Львівський державний університет внутрішніх справ

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: СПРОБА АКСІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СПРАВИ ФОН ГАННОВЕР ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ)

Ключові слова: Європейський Суд з прав людини, аксіологічний аргумент, цінність, публічні цінності, приватні цінності

Нині Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) є найбільш авторитетною міжнародною судовою інституцією, яка забезпечує ефективний контроль за втіленням й охороною у рамках правових систем держав-учасниць Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) низки визначальних європейських цінностей.

Останнім часом практика Суду привертає неабияку увагу українських вчених-правників, зокрема й філософів права. Серед низки досліджень, присвячених означеній тематиці, помітно вирізняються публікації Д.А. Гудими, С.П. Добрянського, Т.І. Дудаш, П.М. Рабіновича, С.В. Шевчука. Втім, незважаючи на існування значного теоретичного доробку, спеціальний аналіз саме ціннісних аспектів аргументації рішень ЄСПЛ в українському (як видається з огляду на доступні джерела, також і загалом у пострадянському) правознавстві досі не проводився.

З огляду на це видається необхідним, зокрема, здійснити виокремлення різновидів аксіологічних аргументів цього судового органу, відображених у його практиці. У пропонованій розвідці зроблено спробу розв'язати це завдання на матеріалі одного з рішень ЄСПЛ по справі «Фон Ганновер проти Німеччини» від 24.06.2004 р. [1] з метою застосувати отримані висновки для подальшого філософсько-правового дослідження рішень Суду.

Поняттєво-категоріальні застереження.

Осмислення заявленої проблематики навряд чи можливе без з'ясування того, а що ж, власне кажучи, становить собою явище, котре відображається поняттям «цінність». Феномен цінності, який своїм корінням сягає доби античної філософії, породжує багато дискусійних поглядів, позаяк досі не вироблено єдиного підходу до розуміння цієї категорії, яка має більше ста різноманітних варіантів тлумачення [2, с.103]. Попри неоднозначність окремих наукових позицій з цього питання [3, с.305; 4, с.299; 5, с.343], погодимось із висловленим у літературі баченням, згідно з яким цінністю вважається об'єктивне благо, яке в силу своєї позитивної значущості здатне задовольняти потреби й інтереси суб'єкта та зберігає властивість об'єктивно сприяти реалізації його можливостей [6, с.10].

У правовій сфері зазвичай розмежовують два види цінностей: цінності права, стосовно яких право – це інструмент, засіб реалізації, охорони й захисту та правові цінності, тобто цінності, наділені певною власне правовою якістю [7, с.60]. Іншими словами, правовими вважають цінності, первинно властиві праву, які визначають його основу і формують догму (наприклад, сьогодні – це законність, справедливість, верховенство права та інші) [8, с.220]. Під цінностями права, своєю чергою, слід розуміти природні й суспільні блага, забезпечувані позитивним правом з огляду на їхню значущість й корисність для людини та суспільства [6, с.10]. Наведені визначення видаються придатними для позначення відповідних видів цінностей, які об'єктивуються у мотивувальних частинах рішень ЄСПЛ.

Вочевидь, для юридичного оцінювання, здійснюваного Судом, вельми важливою є аксіолого-правова проблематика, адже у своїй діяльності ЄСПЛ ґрунтовно оцінює явища й обставини дійсності, відбирає ті докази, які мають правову значимість з огляду на особливості конкретних справ. Зокрема, Суд прагне встановити індивідуальну, колективну і суспільну значущість фактів, котрі зазвичай описано через їхні формально визначені показники [9, с.98].

Результати здійсненої оцінки ЄСПЛ фактів й доказів відображаються в мотивувальній частині рішення [10, с.141]. При цьому мотиви у рішенні Суду мають форму логічно переконливих, взаємопов'язаних правових аргументів, якими судді обґрунтовують правильність зроблених висновків [11, с.59].

Що ж надає правовому аргументові аксіологічної сили? Чимале значення у здійснюваних Судом оцінках мають ті аксіологічні орієнтації, на які здебільшого неявно спираються судді під час обґрунтування рішення, оскільки вони, так чи інакше, змушені апелювати до цінностей, які поділяються тією «аудиторією», до якої звернений текст прийнятого рішення [10, с.143]. Крім того, деякі норми права є невизначеними, а тому судді часом відчують труднощі при тлумаченні статей закону й змушені вдаватися до оцінок значимості обставин справ, керуючись насамперед власними аксіологічними перевагами й моральними переконаннями, а також панівною правовою традицією [12, с.60–61]. Відтак, видимий вплив ціннісно-світоглядних принципів простежується у будь-якому владно-регулятивному рішенні (в тому числі у рішеннях ЄСПЛ), де опосередковано чи прямо виражаються загальні ціннісно-правові уявлення його автора [13, с.362].

Беручи до уваги вищенаведене, вбачається можливим подати робоче визначення поняття ціннісного аргументу (в практиці ЄСПЛ): таким аргументом вважатимемо окреме твердження або низку взаємопов'язаних тверджень аксіологічного характеру, які викладені у мотивувальній частині рішення Суду та обґрунтовують правову позицію ЄСПЛ у справі з урахуванням аксіологічних уявлень, які превалюють у суспільній свідомості сучасних країн-членів Ради Європи.

Поділ цінностей у праві на публічні і приватні. Видається доцільним позначити низку цінностей, які охороняються «конвенційними» нормами. Як відомо, Конвенція виступає засобом охорони тих благ, які є об'єктами гарантованих нею прав, як наприклад, людського життя (ст.2), гідності (ст.3), свободи (ст.5) та інших. Нормативною основою цієї розвідки

виступатимуть приписи ст.8 Конвенції. Положення цієї статті встановлюють захист особистісних прав людини, об'єктами яких є цінності приватного та сімейного життя людини, життя, а також таємниці листування.

Перш ніж вдаватися до аналізу рішення, розглянемо один із наукових підходів до класифікації цінностей, яка видається доречною в контексті виявлення та подальшої систематизації аксіологічних аргументів, які зустрічаються у практиці Суду.

Однією з важливих підстав для виокремлення різновидів аксіологічних міркувань у рішеннях ЄСПЛ, ймовірно, може слугувати класифікація цінностей на публічні (суспільні) та приватні (індивідуальні) (М. Шелер [3, с.319], Г. Радбрух [4, с.65–66] та ін.). Такий підхід зумовлюється тим, що специфічне зіставлення, «зважування» особистісних інтересів з інтересами спільноти відображає одну із методик розгляду справ Судом.

Історичні витоки цього розподілу, що виник як спосіб вивчення права у публічному і приватному аспектах, ми спостерігаємо ще за часів Давнього Риму (Доміцій Ульпіан) [15, с.17]. З тієї пори, як стверджує Й.О. Покровський, він став «міцним набуттям юридичної думки», утворюючи безумовний базис для наукової і практичної класифікації правових явищ [16, с.37].

Слід відзначити, що термін «приватний» традиційно протиставляється позначенням «публічний», «суспільний» [17, с.166]. Що ж саме можемо вважати «приватним» чи «публічним»? Під словом «приватний» зазвичай розуміють те, що належить окремій особі, дещо інтимне, особисте, не офіційне [18, с.111]. Традиційно до приватних відносять суто індивідуальні інтереси [18, с.57], а «публічним» визнається все, що стосується благ та інтересів спільноти («спільного блага») [19, с.5]. Ці поняття взаємно обумовлюють та визначають одне одного, позаяк кожна із протилежностей доповнює іншу [18, с.28–29]. Так, П.М. Рабінович, без сумніву, має рацію, коли стверджує, що більшість суто індивідуалістичних інтересів людини є водночас і соціальними, та й сам процес реалізації (і, до речі, захисту)

«приватних» інтересів зачіпає, так чи інакше, інтереси інших учасників суспільного життя, а отже, зазвичай є процесом «публічним» [20, с.8]. При цьому в усіляких індивідуальних інтересах ступінь публічності (П.М. Рабінович) є неоднаковим. Залежно від цього ступеня, із деякою умовністю, інтереси поділяють на суто *приватні* (задовольняються власними інтелектуальними і фізичними діями), *приватно-публічні* (задовольняються фізичними діями інших суб'єктів), *публічні* (усвідомлені інтереси усього суспільства) і *публічно-приватні* (йдеться про інтереси суспільства, задоволення яких за допомогою державних заходів призводить й до задоволення індивідуальних інтересів окремих його членів) [20, с.9]. Принагідно зауважимо, що цінності виступають, власне, смисловими інваріантами інтересів, їх своєрідними похідними [2, с.19], що з позицій методології ціннісного аналізу практики Суду видається особливо важливим.

Аксіологічні аргументи у справі «Фон Ганновер проти Німеччини». Позаяк обмежений обсяг цієї розвідки не дає змоги детально розкрити усі обставини справи, яка аналізуватиметься, у рамках подальшого викладу, виходячи зі змісту позицій, наведених у рішенні [1], спробуємо зробити декілька узагальнень щодо використаних у тексті мотивувальної частини рішення аксіологічних аргументів Суду.

Передовсім зазначимо, що ЄСПЛ вважає одним із основних засобів забезпечення правомірності взаємовідносин у системі «людина-держава» встановлення справедливої збалансованості інтересів особи і суспільства [21, с.46]. Справедливість при цьому виступає своєрідною мірою соціальної гармонії, яка, шляхом коригування формальної рівності прав та свобод, забезпечує рівновагу правових цінностей. Якщо ж має місце конфлікт цінностей, то принцип справедливості упорядковує їх, визначає, яка із них повинна мати пріоритетне значення для розвитку суспільства, реалізації здібностей людини й одночасно рівноваги суспільних відносин [22, с.31].

Як свідчить зміст аргументації рішення, центральна проблема цієї справи, – пошук

справедливого балансу між захистом конфлікуючих правових цінностей (правом на повагу до приватного життя заявниці та свободою висловлювання поглядів), до якого вдається Суд, – має значною мірою аксіологічний характер. При цьому, в ім'я захисту цінності недоторканності особистого життя принцеси, її приватності, ЄСПЛ допустив певне обмеження свободи слова. Згідно з позицією Суду, вирішальним чинником узгодження захисту цих ситуативно конфлікуючих між собою прав, та й, зрештою, відповідних цінностей, було врахування того, чи мало опублікування світлин п. фон Ганновер інтерес суспільного значення.

Для ілюстрації такої ціннісної колізії наведемо декілька фрагментів з рішення. За його змістом, Суд проводить розрізнення поміж «оприлюдненням фактів, які мають значущість для суспільства й інформацією про деталі приватного життя особи, яка не має прямого стосунку до громадської діяльності» [1]. ЄСПЛ констатує, що поширення особистих фотознімків заявниці, мета яких полягала виключно у задоволенні цікавості певного кола читачів, не внесло до суспільної дискусії нічого цінного, а отже не мало на меті задовольнити громадський інтерес. За такого підходу увиразнюється тісний взаємозв'язок аксіологічної проблематики з аргументацією цього судового органу, основу якої становлять ціннісні міркування, котрі стверджують домінування «приватних» прав заявниці у громадському вимірі (як-от твердження про «основоположне значення захисту приватного життя особи з точки зору її розвитку, який розповсюджується за межі приватного кола і включає також соціальний аспект...») [1]. Відтак, констатувавши відсутність зацікавленості загальносуспільного значення стосовно спірних матеріалів, ЄСПЛ одноголосно постановив, що мало місце порушення права на повагу до приватного життя принцеси у світлі гарантій, передбачених ст.8 Конвенції.

Утім, незважаючи на однотайність прийнятого рішення, двоє суддів, котрі брали участь у розгляді справи, висловили окремі думки, аби навести власні аргументи, які

вплинули на її результат. Так, суддя Кабрала Баррето стверджував, що інформація, яка стосується аспектів особистого життя заявниці як публічної особи, безумовно, є предметом суспільного інтересу навіть тоді, коли п. фон Ганновер не виконує ніяких державницьких функцій. Між тим її право на приватне життя превалює над свободою висловлювання поглядів у випадках, коли принцеса має «правомірні очікування» щодо його належного захисту від засобів масової інформації (далі – ЗМІ). Очевидно, виявляти ситуації, які відповідають схожим сподіванням, доволі важко: за таких умов переважатиме казуїстичний підхід. Наприклад, більшість суддів ЄСПЛ надала вагоме значення тому факту, що світлини заявниці в пляжному клубі були зроблені таємно. Однак, басейн цього клубу є громадським місцем, котре доступне широкому колу відвідувачів, зауважує суддя, відтак «не можна всерйоз сподіватись на відсутність уваги ЗМІ за цих обставин» [1].

Суддя Жупанчіч, який поділяє позицію свого колеги, пропонує віднайти належний баланс між тим, що є «особистим і таємним» й тим, що виступає «суспільним та відкритим». На його думку, неможливо відмежувати приватне життя індивіда і його поведінку на публіці, а тому слід взяти до уваги вже застосовувані Судом критерій «правомірного очікування» недоторканності приватного життя (*Halfrod v. UK*), що вдало вирішує дилему «публічності» особи та надає змогу враховувати усі нюанси кожної справи.

Як видається, тут знов-таки йдеться про досягнення справедливого узгодження індивідуальних і суспільних інтересів. Так, автори окремих думок радять послуговуватись критерієм «правомірних очікувань», який, за аналогією, зумовлює пріоритет цінності приватного життя над правом громадськості бути обізнаною щодо окремих аспектів особистого життя публічних осіб. Втім, далеко не в кожному випадку можна сказати напевно, чи наявні у особи очікування захисту її приватності є саме правомірними.

Тут вбачається доречним уточнити зміст наведеного критерію «правомірних очіку-

вань». З позицій функціонального аналізу стверджується, що «очікування є рольовими і водночас статусними в тому сенсі, що вони формуються як вимоги, які відповідають певним ролям і статусам, які висуваються особами одна одній в ситуаціях взаємодії» (цит. за [13, с.439]). В юридико-прикладному аспекті конструкція очікувань виступає інтегрованим ідеальним виразом різного роду потреб та інтересів [13, с.439–440]. У правозастосовній практиці використання принципу правомірних очікувань опосередковують певні поведінкові стандарти [13, с.442]. Зрозуміло, що обсяг таких «знань» обмежується виключно необхідністю виконання обов'язків, встановлених законом (*The Sunday Times v. UK*), а поведінка, яка відповідає цим обов'язкам, власне і становить зміст «правомірних очікувань» з боку держави стосовно поведінки учасників цих правовідносин [13, с.442].

Доцільно зазначити, що право на повагу до приватного життя надає ЄСПЛ доволі широкий простір для еволюційного підходу до тлумачення і застосування норм Конвенції, позаяк він постійно стикається з необхідністю адаптувати положення статті 8 до мінливих реалій соціального життя в європейських країнах. У результаті аксіологічні аргументи Суду слугують засобами для обґрунтування значущості передусім тих особистісних цінностей, які превалюють у суспільній свідомості демократичних спільнот.

Вищесказане, гадаємо, дозволяє стверджувати, що право на повагу до приватного життя є не лише одним із суб'єктивних прав, закріплених «конвенційними» нормами, а, радше, це певна моральнісна грань взаємин особи і суспільства, важливий елемент індивідуальної свободи людини, який набуває статусу європейської цінності сьогодення.

Публічні та приватні цінності права у справі Фон Ганновер. Зважаючи на конфліктуючі інтереси учасників цієї справи, Суд побіжно балансує й доволі широке коло, так би мовити, «полярних» цінностей, що зумовлює потребу у їх дослідницькій градації. Йтиметься, отже, про виокремлення публічних та приватних цінностей відповідно до описаної

вище класифікації. Водночас, для цілей аксіологічного аналізу видається цікавою і внутрішня систематизація, яка відображатиме ієрархію цінностей окремих учасників справи у загальній системі публічних та приватних благ. Звідси впливає поділ значимостей на ті, які обстоюються: а) учасниками справи (заявницею, ЗМІ, державою-відповідачем); б) ЄСПЛ і суддями, які висловили окремі думки щодо рішення.

Розглянемо кожну групу більш детально.

У процесі розгляду справи принцеса фон Ганновер, яка, за оцінкою Суду, є відомою персоною у деяких європейських країнах, воліла захистити цінність власного приватного життя, його недоторканність і відповідне конвенційне право, а також право на контроль над використанням власного зображення та особисту репутацію, які належать до приватних значимостей.

Натомість держава, а також ЗМІ (на національному рівні) прагнули до захисту суспільно значущих благ, серед яких можна виокремити приватно-публічну цінність свободи висловлювання поглядів, а також публічні цінності свободи преси (зокрема, «розважальної»), суспільний інтерес в отриманні інформації і право громадськості бути поінформованою, яке, зокрема, включає право знати певні аспекти приватного життя відомих широкому загалу осіб.

Розгортаючи запропонований вище підхід, виокремимо індивідуальні значимості, які у рішенні захищає ЄСПЛ. Це приватне життя так званої «публічної» особи, а також повага до нього, репутація заявниці, її фізична й психологічна недоторканність, індивідуальний розвиток особи без стороннього втручання, а також персональні дані про неї. Сюди ж відносимо охорону репутації принцеси, охорону її світлин від зловживань з боку інших осіб й захист від свавільного втручання органів влади в особисту сферу.

До публічних цінностей, значущість яких у рішенні увиразнює Суд, слід віднести журналістську свободу; роль преси у демократичному суспільстві, на яку покладено обов'язок доносити інформацію стосовно питань, які

представляють публічний інтерес; сам інтерес суспільства в отриманні інформації і право громадськості на доступ до неї; «соціальний аспект захисту приватного життя людини з точки зору розвитку її особистості» (п.69 [1]) та «зону взаємодії із зовнішнім світом у публічній сфері», яка належить до «приватного осередку» (п.50 [1]). Ця категорія благ включає також забезпечення ефективної поваги до приватного життя людини органами державної влади (п.57 [1]) і цінності плюралізму, толерантності, відкритості поглядів і лібералізму у демократичному суспільстві. Крім того, сюди слід віднести свободу висловлювань, яка належить до групи приватно-публічних благ.

Аналіз «співпадаючих», окремих думок суддів свідчить, що останні теж вирізняють з-поміж інших, власне, цінності свободи висловлювання поглядів та свободи преси, суспільний інтерес в отриманні інформації, а також право громадськості бути обізнаною щодо певних аспектів приватного життя відомих персон. Серед цінностей індивідуального характеру суддями, які залишились у меншості, обстоюються приватне життя принцеси й «правомірні очікування» щодо його захисту, якими володіє заявниця.

Поміж названими категоріями цінностей існують взаємні зв'язки, котрі дозволяють розглядати їх як цілісну систему. Так, означені блага перебувають у постійній, здебільшого конфліктній взаємодії між собою (наприклад, у справі, яка розглядається, право на контроль над використанням власного зображення конкурує із цінністю свободи преси), позаяк приватні та публічні цінності становлять собою протилежності. Внаслідок взаємодії цих значимостей приватність постає протилежністю соціальної системи, як сукупність особистих якостей, що приховуються кожною особою, оскільки при їхній «публізації» може принижуватись гідність людини. При цьому суспільні цінності не заперечують, а припускають наявність індивідуальних: приватне буття, як благо, є джерелом суспільних відносин і свій сенс набуває тільки в соціальній сфері [17, с.173].

Спробуємо розглянути одне з найбільш дискусійних питань цієї розвідки – балансування приватних і публічних цінностей у рішенні.

Як видається, з точки зору ЄСПЛ критеріями визначення справедливої рівноваги конкуруючих індивідуальних та суспільних цінностей повинні виступати можливості задоволення останніми потреб та інтересів учасників справи. За такого підходу Суд визнав цінність приватного життя принцеси та повагу до нього такими, що підлягають переважній охороні. Автори окремих думок із декількома заувагами (стосовно доцільності застосування при розгляді справ критерію «правомірного очікування» недоторканності приватного життя) загалом теж підтримали такі висновки ЄСПЛ.

Безумовно, із самої статті 8 Конвенції незаперечно впливає відносність гарантованих нею прав, які не мають абсолютного характеру, і обмеження їх здійснення також може бути правомірним. Утім, припущення про ймовірну відсутність фактів порушення приватних прав заявниці і обмеження їх захисту видаються необґрунтованими, позаяк рішення німецьких судів, певна річ, залишили без належної уваги важливі особисті інтереси п. фон Ганновер. Крім того, висловлені у справі позиції ЗМІ, гадаємо, почасти умотивовував не озвучений, але примітний комерційний інтерес, на який опосередковано орієнтувались останні. Така позиція наводить на думку, що превалювання свободи висловлювання поглядів, за цих обставин, свідчило б про неповагу до приватного життя принцеси.

Відтак, гадаємо, у розглядуваній справі Суд ухвалив рішення, в якому вдалося досягнути належного узгодження конкуруючих цінностей.

Деякі попередні висновки. Запропонована аксіолого-правова класифікація видається придатною для аналізу практики Суду й, зокрема, для позначення тих видів цінностей, до здобуття, охорони чи захисту яких прагнули учасники справи Фон Ганновер проти Німеччини. З огляду на це гадаємо, що результати виконаної розвідки можуть слугувати своєрідним методологічним підґрунтям для подальшої розробки аксіологічної проблематики ар-

гументації рішень ЄСПЛ. Водночас зауважимо, що висловлені міркування мають, так чи інакше, дискусійний характер і покликані слугувати додатковим стимулом для подальшого обговорення розглянутих аксіологічних проблем, а також ціннісно-правових питань, які залишилися не до кінця осмислені. Зокрема, залишається відкритим питання щодо з'ясування способів балансування «цільових» цінностей та «цінностей-засобів» або ж позитивних й негативних благ у текстах мотивувальних частин рішень Суду, що задає перспективу подальших досліджень обраної проблематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Фон Ганновер проти Німеччини»: від 26.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_324.
2. Сліпець П. П. Політичні цінності: теорія і методологія пізнання та реалізації: монографія / П. П. Сліпець. – К.: Знання України, 2009. – 251 с.
3. Шелер М. Формализм в этике и материальная этика ценностей // М. Шелер. Избранные произведения. – М.: Изд-во «Гнозис», 1994. – С. 259–339.
4. Франкл В. Человек в поисках смысла: сборник / В. Франкл; пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша. – М.: Прогресс, 1990. – 300 с.
5. Дробницкий О. Г. Мир оживших предметов. Проблема ценности и марксистская философия / О. Г. Дробницкий. – М.: Политиздат, 1967. – 351 с.
6. Рабинович П. М. Социалистическое право как ценность / П. М. Рабинович. – Изд. 2-е, стереотипное. – Одесса: Юрид. літ., 2006. – 167 с.
7. Філософія права: проблеми та підходи: навч. посіб. для студ. спец. «Правознавство» / за заг. ред. П. М. Рабиновича. – Львів, 2005. – 290 с.
8. Мельничук О. Аксіологічні основи права / О. Мельничук, К. Горобець // Право України. – 2010. – № 4. – С. 220–224.
9. Рабинович П. М. Страсбурзьке правосуддя: філософсько-антропологічні та гносеоло-

гічні засади / П. М. Рабінович // Проблеми філософії права. – 2008–2009. – Т. 6–7. – С. 94–102.

10. Юридична аргументація : логічні дослідження : монографія / за заг. ред. проф. О. М. Юркевич. – Х., 2012. – 211 с.

11. Щеглов В. Н. Законность и обоснованность судебного решения по гражданско-правовому спору / В. Н. Щеглов. – Новосибирск, 1958. – 88 с.

12. Дворкин Р. О правах всерьез / Дворкин Р. ; ред. Л. Б. Макеева ; пер. с англ. – М. : Рос. полит. энцикл., 2004. – 392 с.

13. Рабінович С. П. Природно-правові підходи в юридичному регулюванні : монографія / С. П. Рабінович. – Львів : ЛДУВС, 2010. – 575 с.

14. Радбрух Г. Философия права / Г. Радбрух. – М., 2004. – 240 с.

15. Памятники римского права : Законы 12 таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М. : Зерцало, 1997. – 608 с.

16. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права / И. А. Покровский. – М., 1998. – 353 с.

17. Сergygin V. O. Конституційне право особи на недоторканність приватного життя (прайвесі) : проблеми теорії та практики: дис.

... доктора юрид. наук : 12.00.01, 12.00.02 / В. О. Сergygin. – Харків, 2011. – 437 с.

18. Сивий Р. Б. Приватне (цивільне) право в системі права України : монографія / Р. Б. Сивий. – Київ : КВІЦ, 2006. – 214 с.

19. Рабінович С. П. Субсидіарність як принцип взаємодії приватної та публічної влади у сучасному суспільстві / С. П. Рабінович // Юридична Україна. – 2006. – № 2. – С. 4–11.

20. Рабінович П. М. Приватне і публічне у природному праві та у законодавстві / П. М. Рабінович // Вісник Академії правових наук України. – 2004. – № 3. – С. 3–15.

21. Рабінович П. М. Домінуюча у суспільстві мораль як чинник інтерпретації та критерій підставності обмеження прав людини (за мат. Страсбурзького суду) / П. М. Рабінович // Закон України «Про захист суспільної моралі» : можливості вдосконалення. – Львів, 2010. – С. 46–51.

22. Бандура О. О. Системні взаємозв'язки правових цінностей (загальний нарис) / О. О. Бандура // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 26–33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11boocz.pdf>.

Слабак М. М. Практика Європейського Суду з прав людини: спроба аксіологічного аналізу (за матеріалами справи Фон Ганновер проти Німеччини) / М. М. Слабак // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 409–415 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_2_72.pdf

Досліджені аксіолого-правові засади практики Європейського Суду з прав людини. На прикладі рішення у справі Фон Ганновер проти Німеччини виокремлено й систематизовано аксіологічні аргументи, а також відповідні цінності, які відображені у мотивувальній частині цього рішення.

Слабак М.М. Практика Европейского Суда по правам человека: попытка аксиологического анализа (по материалам дела Фон Ганновер против Германии)

Исследованы аксиолого-правовые основы практики Европейского Суда по правам человека. На примере решения по делу Фон Ганновер против Германии выделены и систематизированы аксиологические аргументы, а также соответствующие ценности, которые отражены в мотивировочной части этого решения.

Slabak M.M. European Court of Human Rights: an Attempt of Axiological Analysis (Based on the Case Von Hannover V. Germany)

The article studies the axiology and legal foundations of the European Court of Human Rights. On the example decision in the case Von Hannover v. Germany were singled out and systematically axiological arguments and corresponding values, which are reflected in the reasoning of this decision.